

ศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในจกัถวัตติสูตร*

STUDY AND ANALYZE THE SOCIAL STATE IN CAKKAVATTI SUTTA

ณรงค์วรรษ บุญมา

Narongwas Boonma

กรรณิกา คำดี

Khanika Kamdee

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

E-mail: nb@npru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในจกัถวัตติสูตรในคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีของโทมัส ฮอบส์ ในเรื่องการเกิดขึ้นของสภาพสังคม ผลการศึกษาพบว่า สภาพสังคมในจกัถวัตติสูตรมีการปกครองหมู่คณะอันเป็นเหตุสนับสนุนให้สังคมเจริญขึ้น ประกอบด้วย 1) การทำตนให้เป็นที่พึง และ 2) การปกครองโดยใช้หลักจักรวรรดิธรรมเพื่อแก้ปัญหาของสังคมใน 3 ระดับ คือ 2.1) ระดับปัจเจกบุคคล 2.2) ระดับสังคมครอบครัว และ 2.3) ระดับสังคมโดยรวม เพราะคุณธรรมจะทำให้สังคมเข้มแข็งและพฤติกรรมของมนุษย์แก้ไขได้ยาก ดังนั้น มนุษย์จึงต้องถูกควบคุมด้วยการถูกลงโทษตามกฎระเบียบทางสังคม โดยมีผู้ควบคุมและบทลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อช่วยบรรเทาให้มนุษย์ลดละเว้นการกระทำชั่ว จึงสอดคล้องกับแนวคิดของโทมัส ฮอบส์ ที่กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความเห็นแก่ตัว โดยเชื่อว่ามนุษย์มีสังคม 3 ระดับ เช่นเดียวกับสังคมในจกัถวัตติสูตร ซึ่งระดับปัจเจกบุคคลเป็น สิ่งสำคัญของมนุษย์ เพราะหมายถึงสิทธิ์และเสรีภาพของตนเอง จึงส่งผลให้มนุษย์เน้นความรอบคอบ นั่นหมายถึงการไม่ประมาทในการดำรงชีวิต และไม่ใช้เป็นที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด แต่มาจากประสบการณ์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีความต้องการตลอดเวลาเป็นผลมาจากอำนาจหรือแรงผลักดันภายในจิตใจของตนเอง จะเห็นได้ว่าสภาพสังคมของโทมัส ฮอบส์ และ จกัถวัตติสูตรนั้น มีความสัมพันธ์กันทางด้านระบบการปกครองและแตกต่างกันทางด้านพฤติกรรมของมนุษย์เพียงเพื่อแสวงหาสังคมที่พึงปรารถนา ฉะนั้น สภาพสังคมจึงควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่ต้องมีกฎระเบียบควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ด้วย

คำสำคัญ: จกัถวัตติสูตร, สภาพสังคม, เสรีภาพ

---

* Received 2 May 2020; Revised 3 July 2020; Accepted 9 July 2020

Abstract

The research aims to study and analyze the social state in the Tripitaka by using Thomas Hobbes's concept of social state. The results showed that Cakkavatti Sutta has a governing group which causes the society to grow, consisting of 1) self-reliance and 2) governing by using the Dhamma empire principles to solve social problems in 3 levels which are 2.1) Individual level 2.2) Family level and 2.3) Overall level, because of morality makes society stronger and human behavior is difficult to fix. Therefore, humans must be controlled by punishment according to social regulations with the controller and the punishment of the offender in order to help alleviate humans, refrain from doing evils. Therefore, it is in line with Thomas Hobbes's concept of selfish nature by believing that humans have three levels of society, just like the society, in which the individual level is Important thing of man, because it means their rights and freedom. Therefore, resulting in humans emphasizing prudence that means being careless in life and it is not something that has been with humans since birth, but from human experience, because of every human being has needs all the time as a result of his power or impulses. It can be seen that the social state of Thomas Hobbs and Cakkavatti Sutta, has a relationship between the governing system and the different aspects of human behavior just to seek the desired society. Therefore, the society should be in the same direction. But must have rules and regulations to control human behavior as well

Keywords: Cakkavatti Sutta, The Social State, Freedom

บทนำ

การแสดงจักกวัตตีสสูตรของพระพุทธเจ้าก็ด้วยมีพุทธประสงค์ให้พระภิกษุพึงตนเองมีธรรมเป็นเกราะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง โดยการนำหลักธรรมมาให้ยึดถือไปประพฤติปฏิบัติให้ถึงการบรรลุตามขั้นต่าง ๆ เป็นการเดินตามรอยพระพุทธองค์ด้วยสติปัญญา 4 ก็จะไม่เสื่อมจากธรรมและถือได้ว่าเป็นการปกครองภายในคือจิตใจ โดยใช้หลักสติปัญญา 4 ที่พระพุทธองค์ทรงสอน การสาธกนิทานเกี่ยวกับพระราชผู้ทรงธรรมมาเป็นเรื่องราวตัวอย่างในการประพฤติปฏิบัติตามธรรม เคารพธรรม ยึดถือธรรม ถึงกับเป็นแนวคิดในการบริหารจัดการโดยยึดธรรมเป็นใหญ่โดยการนำธรรมมาใช้คุ้มครอง ด้วยการปกครองภายนอกโดยใช้หลักของจักกวัตตีสสูตร 5 ประการมาเป็นแบบอย่าง โดยในพระสูตรได้ชี้ให้เห็นว่าพระราชที่ทรงธรรมนั้น จะต้องมีการศึกษาที่มีธรรมนั้นก็คือ สมณะพราหมณ์ ซึ่งท่านไม่เจาะจงนักบวชในศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ดูเหมือนพระ

พุทธองค์จะทรงวางนักบวช ซึ่งอาจรวมถึงภิกษุในพระพุทธศาสนาไว้ในฐานะที่ปรึกษาราชการของเจ้าผู้ปกครอง หรือนักบริหารนักรบเมืองไว้อย่างชัดเจน (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2552) ทั้งนี้ด้วยทรงเห็นว่าพระภิกษุเหล่านั้นมีศีลาจารวัตรที่งดงาม มีใจเป็นธรรม สามารถที่จะให้คำแนะนำได้อย่างไม่มีอคติแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางฝ่ายการเมืองโดยการแสดงธรรม คือหลักปฏิบัติต่าง ๆ ในหลายเหตุการณ์ เช่น การสนทนากับพระเจ้าพิมพิสารเกี่ยวกับการทูลขอห้ามให้ราชภักุบุตรพรพชาการให้คำปรึกษาแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลหลายวาระ เช่น เรื่องโจรองคฺลีมาล การห้ามพระญาติมิให้ทำสงครามแย่งน้ำ เป็นต้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระพุทธองค์ได้กล่าวถึงหลักการปกครองไว้สามระดับ ประกอบด้วย ระดับที่หนึ่งคือการครองตนเอง เป็นการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำ โดยทรงเปรียบเทียบด้วยการเกิดขึ้นของความเป็นจักรพรรดิของพระเจ้าจักรพรรดิที่มีอำนาจบารมีหรือคุณงามความดีในตนเอง หรืออุทิศตนเพื่อผู้บริหารอย่างเต็มใจประสิทธิภาพในการบริหารก็จะเกิดขึ้นแก่บริษัท ต้องยึดหลักธรรมาธิปไตย คือ ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงามเหตุผล หลักการ กฎกติกาที่ชอบธรรมเป็นบรรทัดฐาน เคารพธรรม เชิดชูธรรม นิยมธรรมตั้งตนอยู่ในธรรม ประพฤติธรรมด้วยตนเอง ระดับที่สองคือการครองคน เมื่อได้เป็นผู้นำจะต้องจัดอำนวยการรักษา คຸ້มครองอันชอบธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน โดยยึดกรอบแห่งศีลธรรมเดียวกันและจัดการป้องกันแก้ไข มิให้มีการกระทำความผิดความชั่วร้ายเดือดร้อนเกิดขึ้น การปันทรัพย์เฉลี่ยผลกำไรที่เกิดขึ้นในสังคมต้องแบ่งปันให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทั่วถึงกันอย่างชอบธรรม เพราะเป็นการจูงใจในการแก้ปัญหา ด้านเศรษฐกิจและลดการประพฤติชั่ว และระดับที่สาม เป็นระดับสุดท้ายของการปกครองสังคม ผู้นำจะต้องครองงานโดยมีการสอบถามและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการบริหารบ้านเมืองให้อยู่ภายใต้หลักจกักวัดติสุตฺร (สมภาร พรมทา, 2542) ซึ่งสภาพสังคมในจกักวัดติสุตฺรช่วงแรกนั้น พระพุทธเจ้าทรงปกครองด้วยพระองค์เองโดยเน้นการปกครองโดยธรรม (ธรรมราชา) มีลักษณะคล้ายพ่อปกครองลูก ดังพระดำรัสตอบพระภิกษุสงฆ์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเป็นบุตรแห่งเรา เป็นโอรสที่เกิดจากปากเกิดโดยธรรมอันธรรมเนรมิตแล้ว เป็นธรรมทายาท”

ต่อมาพระพุทธองค์ได้มอบอำนาจให้พระสงฆ์ที่เป็นปูชนียะผู้เป็นอาวุโสปกครอง โดยมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 4 รูป สังคมในพุทธปรัชญาเถรวาทมีธรรมเป็นแกน คำว่า “ธรรม” หมายถึง คำสอนแสดงความเป็นจริง ความดีงามเป็นเรื่องเนื้อหา หลักการ สิ่งที่ค้นพบ คำเปิดเผย เน้นที่ชีวิตด้านใน ที่จิตใจและที่ตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล แม้พระพุทธองค์มีพระนามว่าพุทธะ ซึ่งเป็นสถานภาพที่สำคัญ และยิ่งใหญ่แต่พระองค์ก็มีสิ่งเคารพ ดังพุทธดำรัส (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่ว่า

“พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรม ลักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เชิดชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษาป้องกันและ ค้ำครองกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมโดยธรรม จึงให้ธรรมจักรที่ ยอดเยี่ยมหมุนไปโดยธรรม จักรนั้น อันสมณะ พรหมณ์ เทวดา มาร พรหมหรือใคร ๆ ในโลก ให้หมุนกลับ (คัดค้าน) ไม่ได้ พระพุทธองค์ ทรงหนักในธรรม ทรงเคารพธรรม กายของพระ ตถาคตก็คือโลกุตระธรรม 9 ประการ”

ในพระสูตรนี้ พระพุทธองค์มิได้แยกชีวิตออกจากแวงดวงของภูมิหลังทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง คำสอนของพระองค์ครอบคลุมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งวิวัฒนาการทางสังคมในจักรกวัตตีสสูตร เริ่มต้นจากความเรียบง่าย ไปสู่ความสลับซับซ้อนโดยยึดหลัก ความสงบสุขของประชาชนเป็นใหญ่ ผู้ปกครองในฐานะเป็น ตัวกลางที่จะคอยจัดสรรผลประโยชน์ ให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ทั้งนี้ เพื่อความอยู่ดีกินดี สร้างสวัสดิภาพให้เกิดแก่ประชาชน พระสูตรนี้กล่าวไว้อย่างแจ่มชัดว่า ความยากจน เป็นสาเหตุ ของการไร้ศีลธรรมและอาชญากรรม เช่น โจรกรรม การพุดบด การเบียดเบียน ความโกรธ ความโหดร้าย ฯลฯ บรรดาพระราช ในสมัยโบราณก็เช่นเดียวกับรัฐบาลทั้งหลายในปัจจุบัน ต่างพยายามปราบปรามอาชญากรรม ด้วยการลงโทษ ซึ่งไม่มีทางสัมฤทธิ์ผลได้ พระองค์ได้ทรง แนะนำว่า การที่จะกำจัดอาชญากรรมได้นั้น จะต้องมีการปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจของ ประชาชน ประเทศชาติ ก็จะมีแต่ความสุข ปราศจากอาชญากรรม (ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และคณะ , 2548)

ด้วยเหตุที่สภาพสังคมในจักรกวัตตีสสูตร มีการแก้ปัญหาที่เด็ดขาดด้วยหลักการที่เรียกว่า “ธรรม” โดยผู้ปกครองที่ประพฤติธรรม จนทำให้สังคมมีสภาพสงบสุข ร่มเย็น นำอยู่อาศัย ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาหลักการขั้นตอนและวิธีการในการแก้ปัญหาสภาพสังคมในจักรกวัตตีสสูตร เพื่อประโยชน์ในการบริหารปกครองที่ดีต่อไป จึงได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในจักร กวัตตีสสูตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในจักรกวัตตีสสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทางวรรณกรรม ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่ปรากฏอยู่ในจักรกวัตตีสสูตรในคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 โดยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีของโทมัส ฮอบส์ (Hobbes, T., 1991) ในประเด็นเรื่องสภาพสังคมของมนุษย์ นำมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่ ปรากฏในจักรกวัตตีสสูตร โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) คัมภีร์พระไตรปิฎก 2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมของโทมัส ฮอบส์ แล้วจึงอ่านอย่างละเอียดและขั้นวิเคราะห์ข้อมูล สรุป และพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในจกักรวัตติสูตร ผลการวิจัยพบว่า จกักรวัตติสูตรเป็นพระสูตรหนึ่งที่อยู่ในพระสุตตันตปิฎกที่ควรแก่การศึกษา ยิ่ง เนื่องจากพระสูตรนี้มีเนื้อหาหายากงานจึงจัดไว้ในที่มณิกาย ปาฎีกวรรค เล่มที่ 11 พระสูตรที่ 3 เนื้อหาในจกักรวัตติสูตรนั้น สามารถแบ่งตามโครงสร้างออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

1. ภาคอุทเทศ เป็นบทเริ่มต้นที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสสอนให้หมู่ภิกษุพึงธรรมไม่พึงสิ่งอื่น โดยวิธีการในการพึงตนเอง คือ การเจริญสติปัฏฐาน 4 พระองค์ทรงแสดงเฉพาะบทมาติกา (หัวข้อ) และทรงให้ประพจน์ธรรมอันเป็นโคจรที่สืบเนื่องมาจากบิดาของพระองค์เอง เมื่อประพจน์เช่นนี้ได้ บุญก็จะเจริญยิ่งขึ้น มารจะขัดขวางไม่ได้ และเมื่อปฏิบัติแล้ว อาจหลุดพ้นเข้าถึงกระแสแห่งพระนิพพานได้

2. ภาคนิทเทศ เป็นบทอธิบายเนื้อเรื่องที่พระองค์ทรงสาธกนิทานทั้งในอดีตและอนาคตมาเป็นบุคลาธิษฐาน เพื่อสอนพระภิกษุทั้งหลาย และทำของภาคนิทเทศ พระองค์ยังตรัสถึงพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป พระนามว่า พระศรีอริยมุตไตรย อธิบายถึงเรื่องการสอนธรรมและการบริหารคณะสงฆ์ว่าเป็นแบบอย่างเดียวกันกับพระองค์ ซึ่งมีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

ผู้ฟังตนพึงธรรมจะเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ โภคะ และพละ โดยได้ยกเรื่องในอดีตมาแล้วว่า พระเจ้าจักรพรรดิในอดีต 7 พระองค์ มีพระเจ้าทัฬหะเนมิ เป็นต้น ทรงประพจน์จักรวรรดิวัตรสี่บทอดต่อ ๆ กันมาโดยลำดับ ได้ฟังตนพึงธรรมทำให้เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ โภคะ และ พละ โดยธรรมที่พระเจ้าจักรพรรดิทั้ง 7 พระองค์ทรงประพจน์ ได้แก่ 1) เคารพธรรม ถือเอาธรรมเป็นใหญ่ 2) แจกจ่ายทรัพย์แก่ผู้ไม่มีทรัพย์เลี้ยงชีพ และ 3) เข้าไปหาสมณะพรหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและปรินิพพานว่าอะไรเป็นกุศล เป็นอกุศล อะไรทำแล้วก่อให้เกิดสุขหรือก่อให้เกิดทุกข์ตลอดกาลนาน

ตรัสต่อไปว่า ในอนาคตจะมีกษัตริราชผู้ได้รับมูรธาภิเษกเป็นองค์ที่ 8 ที่จะไม่ทรงประพจน์จักรวรรดิวัตรสี่บทอดจากพระชนก จึงจะไม่มีแก้วคูบารมี 7 ประการ บ้านเมืองของพระองค์จะไม่เจริญรุ่งเรือง ประชาชนราษฎรประสบความเดือดร้อน อดอยาก ต้องขโมยเขากิน เกิดการทำร้ายกัน และกล่าวเท็จ อกุศลธรรมชื้ออทินนาทาน ชื้อปาณาติบาต และมุสาวาทเป็นต้นได้เกิดขึ้นตามลำดับ อายุ วรรณะ สุขะ โภคะ และพละเริ่มเสื่อมถอย ประหัตประหารกัน จนผู้คนล้มตายเป็นเกือบหมดโลก ช่วงเวลานั้น เรียกว่า “สัตถันตราบ” คนที่รอดตายคือผู้ที่หลบหนีออกจากหมู่คณะไปหลบซ่อนตัวอยู่ป่าดงพงพี พอพ้น 7 วัน จึงออกจากที่ซ่อนเกิดความรู้สึกสำนึกถึงคุณค่าของธรรมแล้วตั้งใจปฏิบัติธรรม ทำให้ค่อย ๆ กลับเจริญรุ่งเรืองขึ้น

โดยลำดับอีก เมื่อมนุษย์มีอายุ 80,000 ปี ได้มีพระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่า “สังขะ” จะเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์ทรงประพตจักรวรรดิวิตรอย่างเคร่งครัด ทำให้บ้านเมืองของพระองค์เจริญรุ่งเรือง กว้างขวาง อาณาจักรของพระองค์มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่กรุงพาราณสี แต่มีเมืองเกตุมดีเป็นราชธานี มีประชากรหนาแน่นในสมัยนั้น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า “เมตไตรย” จะเสด็จอุบัติขึ้นในโลก จะทรงสั่งสอนธรรมและบริหารการคณะสงฆ์อย่างเดียวกับพระองค์ในอดีต

3. ภาคนิคมน์ เป็นการอธิบายบทสรุปในการตรัสพระสูตรนี้ พระองค์ทรงตรัสสรุปไว้ว่า ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงทรงสอนให้ฟังตน ฟังธรรม โดยการเจริญสติปัฏฐาน 4 และประพตธรรมอันเป็นโคจร ซึ่งสืบเนื่องมาจากบิดา (พระองค์เอง) ผู้ปฏิบัติธรรมย่อมเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะโมคะ และพละ คือ

3.1 ธรรมที่ทำให้มีอายุยืน ทรงแนะนำให้เจริญอิทธิบาท 4 เพราะว่าเป็นเหตุให้ดำรงอยู่ได้ตลอดกับปีหรือกว่ากับปี

3.2 ธรรมที่ทำให้มีวรรณะ ทรงแนะนำให้รักษาศีล สำรวมในปาฏิโมกข์ (ศีลที่เป็นประธาน)

3.3 ธรรมที่ทำให้มีสุข ทรงแนะนำให้เจริญฌาน กล่าวคือฌานทั้ง 4 เป็นเหตุให้มีสุข

3.4 ธรรมที่ทำให้มีโมคะ ทรงแนะนำให้เจริญอัปปมัญญา 4 (พรหมวิหาร 4) เพราะว่าเป็นเหตุให้มีโมคะ (ทรัพย์สมบัติ)

3.5 ธรรมที่ทำให้มีพละ ทรงแนะนำให้เจริญวิปัสสนา จนได้เจโตวิมุตติ (ความหลุดพ้นเพราะสมาธิ) และปัญญาวิมุตติ (ความหลุดพ้นเพราะปัญญา) อันไม่มีอาสวะอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นเหตุให้มีพละ (กำลัง)

ดังนั้น สภาพสังคมในจักรวรรดิสูตรเป็นการพัฒนาสังคม คือการพัฒนาวัตถุจิตใจของมนุษย์ควรได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกับที่วัตถุได้รับการพัฒนาไปแล้วหรือต้องได้รับการพัฒนามากไปกว่าวัตถุ ทั้งนี้หลักการหรือหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ที่จิตใจ หากมนุษย์แต่ละคนได้รับการพัฒนาจิตใจดีแล้ว เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคม สังคมก็จะกลายเป็นสังคมที่น่าอยู่ต่อไป ในขณะที่สภาพสังคมตะวันตก ได้มีการศึกษาวิเคราะห์โดยนักปรัชญาชาวอังกฤษอย่าง โทมัส ฮอบส์ พบว่าสภาพสังคมในตะวันตกมุ่งเน้นเรื่องระหว่างสิทธิตามธรรมชาติ และกฎธรรมชาติก็คือ สิทธิตามธรรมชาติมีลักษณะอนุญาตให้บุคคลกระทำการอะไรก็ได้ ในขณะที่กฎธรรมชาติดีมีลักษณะยับยั้ง หรือ ห้ามปรามให้ปัจเจกบุคคลหลีกเลี่ยงการกระทำบางอย่างที่อยากจะทำ เขากล่าวว่า สิทธิก็คือ เสรีภาพที่จะทำหรือไม่กระทำ ส่วนกฎหมายเป็นข้อกำหนด และผูกมัดให้คนกระทำตาม ดังนั้น จึงแตกต่างกันเกี่ยวกับกฎธรรมชาตินี้ ฮอบส์ ได้อธิบายไว้โดยละเอียด 19 ข้อ มีดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาสันติภาพ (For peace)
2. ยอมโอนสิทธิโดยธรรมชาติที่ไม่มีขอบเขตมอบให้กับคนอื่น (For mutual and reciprocal surrender of natural right)
3. ยึดมั่นกับข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้ (Against injustice, i.e., against violating obligations)
4. จะต้องมีความกตัญญู (For gratitude)
5. อย่าเป็นคนหยิ่งผยอง (For accommodating others)
6. ควรให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด (For pardoning offenses of those who repent and guarantee future good conduct)
7. ยึดมั่นในการให้อภัย (Against punishing for revenge)
8. ไม่ควรดูถูกผู้อื่น (Against declaring contempt or hatred for other)
9. เห็นความสำคัญของความเสมอภาค (For acknowledging others as one's natural equals)
10. เคารพในสิทธิของผู้อื่น (Against claiming for oneself rights that one denies to others)
11. ควรตัดสินโดยชอบธรรม (For equity by judges)
12. ควรใช้สิ่งของที่แบ่งไม่ได้ร่วมกัน (For common use of resources that cannot be divided)
13. ผู้ที่ครอบครองก่อนควรได้มากกว่า (For alternating use, or assignment by lot, of cannot be used in common)
14. ผู้ที่เป็นบุตรหัวปีควรได้รับส่วนแบ่งมากกว่า (For primogeniture or first seizure as a form of natural lottery in distributing goods)
15. ควรให้ความปลอดภัยแก่ผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อสันติภาพ (For safe conduct for mediators)
16. ควรให้คนกลางเป็นผู้ตัดสินข้อโต้แย้ง (For submitting controversies to an arbitrator)
17. ควรให้คนกลางตัดสินเรื่องต่าง ๆ ของเรา (Against being a judge in one's own case)
18. ไม่ควรนำผู้ที่มีอคติมาตัดสิน (Against using arbitrators who are partial)
19. เมื่อข้อเท็จจริงขัดแย้งกันควรหาพยานผู้รู้เห็นมาร่วมตัดสิน (For using witnesses to settle controversies of fact)

เมื่อกล่าวถึงธรรมชาติมนุษย์ต่างมีความตื่นรน เพื่อให้ตนเองรอดปลอดภัย คือการกล่าวมุ่งไปที่ความปลอดภัยในชีวิต การที่มีชีวิตอยู่รอดอย่างปลอดภัยนั้น ซึ่งในสภาวะนี้เป็นทั้งภาวะที่ปกติและไม่ปกติจากสังคม กล่าวคือ การที่มนุษย์ที่มีชีวิตที่ต้องตื่นรน อาจจะทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตของตนเองได้ ในแนวคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์นั้นจะเป็นการพิจารณาจากสภาพความมีอยู่ของมนุษย์ และธรรมชาตินี้ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากว่ามนุษย์มีพลังพิเศษในการรับรู้ รู้ในการคิดที่ทำให้เกิดสภาพของการเคลื่อนไหวอย่างมีเป้าหมายของมนุษย์ พฤติกรรมของมนุษย์ได้ถูกกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวการที่มนุษย์ตกอยู่ในสภาพการมีชีวิต การเคลื่อนไหวของมนุษย์มีพลังหนึ่งเรียกว่า “การตื่นรน” การให้ความสำคัญที่เกี่ยวกับร่างกายเนื่องจากแนวคิดของฮอบส์ มองว่าจิตหรือวิญญาณนั้นเป็นสสาร เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและถือเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์และจึงให้ความสำคัญของร่างกายโดยเห็นว่าสิ่งภายนอกตัวนั้นคือองค์ประกอบที่มนุษย์จะได้รับการตอบสนองให้ตนเอง มนุษย์จะตื่นรนเพื่อชีวิตตนเองรอดเสมอ เปรียบเสมือน ดังทารกเมื่อลืมตามาบนโลกร้องเสียงดัง เมื่อห่มหรือพยาบาลตกกันกระตุ้นให้ทารกต้องร้องไห้เพื่อให้เกิดการทำงานของปอด ทารกได้มีลมหายใจในนาที่แรกเพื่อการมีชีวิต หรือการที่ชาวโรฮิงญา กำลังยื่นมือแย่งอาหารกันอย่างเบียดเสียด กระเสือกกระสนด้วยความหิวเพื่อได้อาหารมาประทังชีวิต การร้องไห้ของทารกที่ต้องการอากาศ การที่ชาวโรฮิงญาต้องการอาหาร สิ่งที่พวกเขาตื่นรนนี้บ่งบอกถึงสิ่งที่ต้องอยู่ของมนุษย์ และแม้ว่าหมอได้ช่วยทารกสิ้นสุดลงแล้วแต่หมอก็ยังต้องกุกกักช่วยคนไข้คนอื่นอีกเป็นจำนวนมากให้หายจากอาการป่วย ส่วนชาวไร่ ชาวนา ออกไปเกี่ยวข้าว ปลูกพืชผัก พ่อค้าแม่ค้าก็นำสิ่งของไปขาย เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องคอยจับโจรผู้ร้ายที่กระทำความผิด ทหารก็กำลังลาดตระเวนตามชายแดนแนวเขตของประเทศ ครูต้องออกไปสอนเด็ก ทุกอาชีพต่างตื่นรนทำงาน เพื่อชีวิตตน โดยความพยายามของมนุษย์เพื่อให้ตนมีชีวิตอยู่รอด ก็คือ “ธรรมชาติความสามารถการเคลื่อนไหวของร่างกายมนุษย์เป็นไปตามสติปัญญาของจิตใจในการแสวงหาโภชนาการ การแสวงหาเป็นสิ่งที่มิในมนุษย์ โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขความจริงของเหตุผล” การเคลื่อนไหวเป็นธรรมชาติของความต้องการและความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงอยู่

ดังนั้น ฮอบส์ จึงเห็นว่าร่างกายเป็นสิ่งสำคัญของการมีชีวิต คือมนุษย์ดำรงได้ต่อไปคือการมีสิทธิและอำนาจในชีวิต และต้องการชี้ให้เห็นถึงสิทธิการดูแลทางกายภาพที่จะต้องดำเนินด้วยการต่อสู้มนุษย์มีสติปัญญา ที่สามารถใช้สิทธิตามธรรมชาติที่มีอยู่ สิทธินี้เป็นสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์ควรได้รับการดูแลจากอำนาจตามธรรมชาติของมนุษย์เอง จากความต้องการพื้นฐานและการตื่นรนเพื่อโภชนาการเป็นปัจจัยแรกที่ทำให้มนุษย์เกิดสภาพที่จะนำพามนุษย์ไปอีกยาวไกล ในความยาวไกลในความต้องการพื้นฐานนี้เองได้นำไปสู่ความต้องการอื่น การไขว่คว้าทางโภชนาการนั้นเป็นสิทธิของมนุษย์ “การจินตนาการมนุษย์จะมองตนเทียบกับผู้อื่นจึงเกิดความต้องการต่อไปทำให้เกิดความต้องการสิ่งใหม่เสมอ เสมือนบุคคลที่เห็นเงาของวัตถุในน้ำปรารถนาต้องการจะคว่ำมา การจินตนาการในสมองจึงครุ่นตลอดเวลาเป็นสิ่งที่น่าสังเวชใจ

แต่ก็เป็นสีสนในตัวเอง” ความครุกรุ่นภายในสมองเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์เคลื่อนไหว “การเคลื่อนไหวเป็นความกระวนกระวายของสมองที่เราเรียกว่าความคิดที่จะยังคงอยู่เรียกว่ากิเลส” การอ้างสิทธินำไปซึ่งการกระทำต่าง ๆ การที่มนุษย์ยังเคลื่อนไหวไปเป็นสิ่งหนึ่งคือความต้องการ ตามความยินดี มุ่งในสิ่งที่ตนสนใจ โดยที่ธรรมชาติก็จะคิดถึงตนก่อนเสมอโดยไม่สนใจในสิ่งอื่นมากไปกว่าตนเอง

ความเสมอภาคทางกาย หมายถึง ทุกคนมีสิทธิที่จะปกป้องรักษาชีวิตของตนเอง โดยไม่ให้ใครมาทำร้ายร่างกาย หรือกลั่นแกล้งได้ เขาบอกว่า คนอ่อนแอที่สุดก็อาจสังหารคนแข็งแรงที่แข็งแรงที่สุดได้ ถ้าไม่ได้ด้วยเล่ห์กลก็ด้วยการสมคบกับคนอื่น ๆ ส่วนความเสมอภาคทางใจ หมายถึง ความสุขุมรอบคอบ ซึ่งเขาถือว่า ทุกคนจะมีความสุขุมรอบคอบเท่ากัน ถ้าเขาได้มีโอกาสฝึกฝนโดยเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคที่เหมือนกันนี้ เป็นสาเหตุให้คนเป็นศัตรูกัน และแย่งชิงสิ่งของหรือทรัพย์สินที่มีอยู่ในภาวะธรรมชาติด้วยความเข้าใจที่ว่า ทุกคนต่างมีสิทธิที่จะครอบครองสิ่งของหรือทรัพย์สินเหล่านั้น เพราะโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ และพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ หรือ ความสุขแก่ตนเอง หรือพรรคพวกของตนเอง ซึ่งในบางโอกาสถึงกับรบราฆ่าฟันกันก็มี นี่คือการปรากฏการณ์ของความเห็นแก่ตัวที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ ฮอบส์อธิบายไว้ว่า จากความเสมอภาคที่เหมือนกันของความสามารถนี้ ย่อมเกิดความเสมอภาคที่เหมือนกันของความหวังที่จะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางของเรา เพราะฉะนั้น ถ้าหากคนสองคนปรารถนาสิ่งเดียวกัน ซึ่งไม่อาจตกลงกันได้ เขาก็กลายเป็นศัตรูกันและในสายทางไปสู่จุดหมายปลายทางของเขาทั้งสอง ซึ่งที่สำคัญได้แก่การพิทักษ์รักษาเองและบางครั้งก็เป็นเพียงความชื่นชมพอใจเท่านั้น ต่างจะพยายามทำลายหรือขนาบให้อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ได้อ่านาจ สุดท้ายธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ ตามทัศนะของฮอบส์ ก็คือ ความเห็นแก่ตัว ซึ่งพฤติกรรมของมนุษย์มีผลประโยชน์ของตนเองเป็นแรงจูงใจเสมอ เปรียบเสมือนกับก้อนหินที่กลิ้งลงสู่ข้างล่างเสมอเพราะแรงโน้มถ่วงของโลก ทั้งพฤติกรรมของมนุษย์และการกลิ้งของก้อนหินดังกล่าวนี้ เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นที่ปรากฏโดยทั่วไปว่า มนุษย์กระทำการต่าง ๆ เพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัว หรือ ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำการต่าง ๆ ทัศนะนี้ก็คือ อัตนิยมทางจิตวิทยา (Psychological Egoism) หมายถึง แก่นแท้ของมนุษย์

อภิปรายผล

การศึกษาวิเคราะห์สภาพสังคมที่ปรากฏในจักกวัตติสูตร ทำให้พบว่าพระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นกุศโลบายสั่งสอนภิกษุ และบุคคลทั่วไปโดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนได้รู้จักการพึ่งตนเอง และการพึ่งธรรมะให้เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นได้ ตลอดถึงสังคมโดยรวม ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

สภาพสังคมในจักรกวัตติสูตรมีการปกครองหมู่คณะอันเป็นเหตุสนับสนุนให้สังคมเจริญขึ้น ซึ่งประกอบด้วยหลักการ คือ 1) การทำตนให้เป็นที่พึ่ง และ 2) การปกครองโดยใช้หลักจักรวรรดิธรรมเพื่อแก้ปัญหาของสังคมใน 3 ระดับ คือ 2.1) ระดับปัจเจกบุคคล 2.2) ระดับสังคมครอบครัว และ 2.3) ระดับสังคมโดยรวม สภาพสังคมที่เจริญขึ้นนั้นได้เกิดจากการให้ความสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

1. ความสำคัญในด้านการพัฒนาชีวิต การพัฒนาชีวิตเพื่อสร้างที่พึ่งแห่งตนตามหลักของพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในจักรกวัตติสูตรนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ 3 ประการ คือ (พระมหาอุทัย ญาณธโร, 2538)

1.1 ทำให้บุคคลเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย แต่อยู่ในกรอบวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งงามของสังคมพระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นกายทุจริต วจีทุจริต และประพฤติแต่กายสุจริต วจีสุจริต อันเป็นไปตามหลักของศีล เรียกว่า กายภาวนา กายภาวนานี้เป็นวิธีการพัฒนาบุคคลด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจา เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม ให้บุคคลแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมในด้านดีเท่านั้น

1.2 ทำให้บุคคลมีจิตใจและอารมณ์มั่นคง เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่นเป็นคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นความโลภ ความพยาบาท แล้วให้ประพฤติแต่มโนสุจริต ไม่มีความโลภ ไม่มีความพยาบาท หรือมีจิตใจเสียสละ และยินดีให้อภัย ตามมโนสุจริต เป็นการพัฒนาจิตใจตามหลักของสมาธิที่เรียกว่า จิตภาวนา

1.3 ทำให้บุคคลได้รู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ ละมโนทุจริต ปฏิบัติตามมโนสุจริต เป็นการพัฒนาบุคคลตามหลักปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา การปฏิบัติข้อนี้เป็นการพัฒนาบุคคลให้เข้าใจชีวิตอย่างแจ่มแจ้งจนถึงสัมมาญาณ และบรรลूसัมมาวิมุตติ ซึ่งถือเป็นปัญญาภาวนาเช่นกัน

2. ความสำคัญในด้านการเมืองการปกครอง การเมืองการปกครอง หมายถึง การปกครองเพื่อการศึกษา เป็นการปกครองที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องเชื่อมประสานเพื่อสร้างสังคมให้สงบสุข โดยนัยหมายเอาการดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาราษฎร์ที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตรัฐที่ปกครอง โดยหลักจักรวรรดิธรรมในจักรกวัตติสูตร ที่ชี้ให้เห็นถึงหลักการปกครองโดยธรรม ซึ่งสามารถจำแนกได้ 5 ข้อ ดังนี้ (นรี ภวาทานันท์, 2538)

2.1 ความสำคัญของผู้ปกครอง ผู้ปกครองนั้นย่อมมีความสำคัญต่อการปกครอง เพราะเป็นผู้กำหนดบทบาทของรัฐ และวางกติกาเพื่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยมีเป้าหมายคือให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2.2 บทบาทของผู้ปกครอง ผู้ปกครองนั้นต้องดำรงตนอยู่ในหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) ต้องมีจิตสำนึกสาธารณะ 2) ต้องรับฟังเสียงของประชาชน และ 3) ต้องประชาสัมพันธสิ่งที่ถูกต้องแก่สังคม

2.3 หน้าที่ของผู้ปกครอง ผู้ปกครองนั้นจะต้องทำหน้าที่หลัก 5 ประการ ได้แก่ 1) ถือธรรมเป็นใหญ่ 2) ให้ความคุ้มครองโดยธรรม 3) ป้องกันอธรรมมิให้เกิดขึ้น 4) ปันทรัพย์โดยการเฉลี่ยทรัพย์ให้แก่ชนผู้ยากไร้ และ (5) มีที่ปรึกษาที่มีภูมิรู้และภูมิธรรม

2.4 คุณลักษณะของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะที่พึงปรารถนา 3 ประการ ได้แก่ 1) เป็นผู้ทรงธรรม 2) มีความยุติธรรม และ 3) มีความรอบรู้

2.5 หลักการปกครอง หลักธรรมสำคัญที่ผู้ปกครองต้องนำไปใช้ในการปกครอง ได้แก่ 1) หลักทศพิธราชธรรม 2) ราชสังคหวัตถุ 3) อปรีหานิยธรรม 4) สปัจริยธรรม และ 5) หลักการทศ

3. ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจในทางพระพุทธศาสนามี 3 อย่าง คือ การผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ในฐานะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์ชีวิตของมนุษย์ให้เข้าถึงเป้าหมายคือความสุข 4 ประการ ได้แก่ สุขอันเกิดแต่การมีทรัพย์ สุขเกิดแต่การใช้สอยทรัพย์ สุขอันเกิดจากการไม่มีหนี้ และสุขอันเกิดจากการทำงานที่ไม่มีโทษ แต่ที่เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นก็เพราะการบริหารปกครองประเทศที่ไม่มีความเป็นธรรมของพระมหากษัตริย์หรือคณะผู้ปกครอง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม มีความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวย ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา และการแก้ปัญหาอย่างผิดวิธีนั่นเอง ดังนั้น ในจกัถวัตตีสสูตรจึงได้เสนอหลักการที่ผู้ปกครองพึงปฏิบัติเพื่อแก้ไข ปัญหาทางเศรษฐกิจไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ (พระมหาสมโภช จิตติญาโณ (ศรีพันธ์), 2535)

3.1 พระราชาต้องพระราชทานพันธุ์พืช และอาหารแก่พลเมืองผู้ขมมักเขม้น ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเลี้ยงปศุสัตว์

3.2 พระราชาจะต้องพระราชทานทุนทรัพย์ให้แก่พลเมือง ผู้ที่ขมมักเขม้นใน พาณิขกรรม

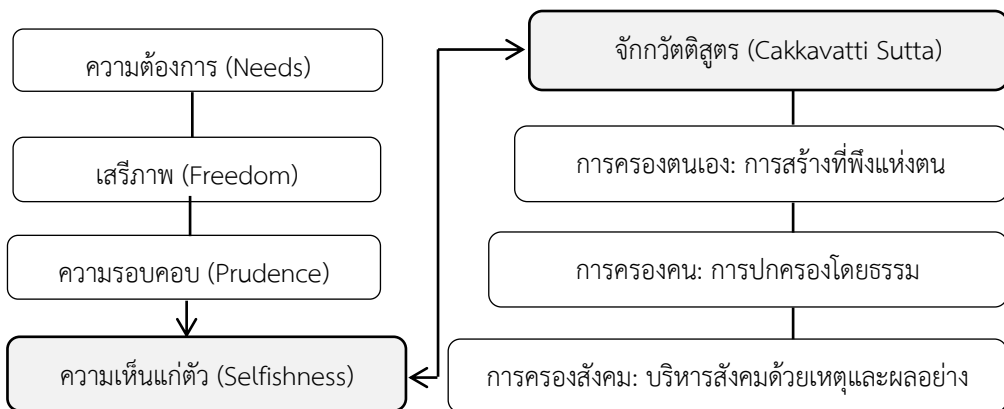
3.3 พระราชาต้องพระราชทานอาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการที่ยกชั้น แข่งขันในการทำงาน

4. ความสำคัญในด้านการศึกษา การศึกษาคือการฝึกฝนอบรมพัฒนาคนให้เกิดความ ตีงาม และความเจริญทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ พระพุทธศาสนามีทัศนะว่า จุดมุ่งหมายของ การศึกษานั้นเพื่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้สามารถดับทุกข์และพ้นไปจากทุกข์ได้ นั่นก็ คือการกำจัดราคะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของความทุกข์ทั้งปวงในชีวิตมนุษย์ (วรารคณา นาคพนม, 2527) ส่วนการศึกษาในจกัถวัตตีสสูตร คือ การเข้าไปปรึกษาข้อปัญหา ความถูกผิดกับสมณะพราหมณ์ อันเนื่องจากสมณะพราหมณ์มีทั้งภูมิรู้และภูมิธรรม มากด้วย ประสพการณ์แห่งความตีงามโดยตรง จึงสามารถให้การศึกษารื่องความตีความชัดได้เป็นอย่างดี ความ เป็นธรรมย่อมเกิดขึ้นเมื่อแยกชั่วแยกดีได้ชัดเจนถูกต้อง ทำให้เกิดการครองสังคมได้ อย่างเหมาะสมถูกต้องตีงาม ปัญหาที่ไม่มี

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “สภาพสังคมที่ปรากฏในจกัถวัตตีสสูตร” เป็นงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการศึกษาสภาพสังคมของตะวันตก คือ ทฤษฎีความเห็นแก่ตัวของโทมัส ฮอบส์ ซึ่งเป็นการตีความในประเด็นธรรมชาติของมนุษย์ที่แท้จริง พบว่าพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นย่อมมีความต้องการเหมือนกัน ได้แก่ สิทธิเสรีภาพ อำนาจ และความเสมอภาคของมนุษย์ ทุกคนควรต้องสามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจน จึงสอดคล้องกับสภาพสังคมในจกัถวัตตีสสูตรที่ให้ความสำคัญในการดำรงชีวิตภายใต้กรอบการปกครองเช่นเดียวกับแนวคิดของ ฮอบส์ เสนอให้สังคมจัดระเบียบให้อยู่กันอย่างมีความสุข นอกจากประชาชนจะเคารพกฎหมายและเชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองแล้ว ฮอบส์ ยังเสนอว่าผู้ปกครองที่ฉลาดจะต้องปกครองอย่างเที่ยงธรรม โดยรู้ยู่่า ถ้าไม่สามารถทำเช่นนี้ได้แล้ว ก็จะหันเหคนภายใต้บังคับของตนไปสู่ภาวะธรรมชาติได้ในขณะเดียวกัน ประชาชนก็มีอิสระที่จะกระทำการใด ๆ ก็ได้ที่ผู้ปกครองไม่ได้ห้ามไว้ เช่น อิสระที่จะซื้อขายและทำสัญญาอย่างอื่นระหว่างกัน หรือแม้การเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย และปัจจัยในการดำรงชีพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองมากที่สุด จะเห็นได้ว่าทฤษฎีความเห็นแก่ตัว (Selfishness) หมายถึง สิทธิโดยธรรมชาติ (The Right of Nature) ของมนุษย์ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคล เพราะธรรมชาติให้มนุษย์มีความต้องการ (Needs) และเสรีภาพ (Freedom) ของตนเอง จึงทำให้มนุษย์ตระหนักถึงความรอบคอบ (Prudence) ในการดำเนินชีวิต เพื่อประกอบความเข้าใจผู้วิจัยจะนำเสนอแผนภูมิสภาพสังคมที่ปรากฏในจกัถวัตตีสสูตรโดยมองผ่านทฤษฎีของโทมัส ฮอบส์ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการแนวคิดเรื่องสภาพสังคมที่ปรากฏในจกัถวัตตีสสูตร โดยมองผ่านทฤษฎีของโทมัส ฮอบส์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เนื้อหาในจกัถวัตติสูตรได้แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับการปกครองหมู่คณะที่เป็นเหตุสนับสนุนให้สังคมเจริญขึ้น และความเจริญนั้นย่อมเกิดขึ้นด้วยองค์ประกอบคือ 1) การทำตนให้เป็นที่พึ่ง และ 2) การปกครองโดยใช้หลักจักรวรรดิธรรมเพื่อแก้ปัญหาของสังคมใน 3 ระดับ คือ 2.1) ระดับปัจเจกบุคคล 2.2) ระดับสังคมครอบครัว และ 2.3) ระดับสังคมโดยรวม เพราะคุณธรรมจะทำให้สังคมเข้มแข็ง และพฤติกรรมของมนุษย์แก้ไขได้ยากจึงจำเป็นต้องอาศัยคุณธรรม ด้วยเหตุนี้ การปกครองหมู่คณะจึงต้องมีเป้าหมายสูงสุดในการทำตนให้เป็นที่พึ่ง และปกครองโดยใช้หลักจักรวรรดิธรรม 12 ประการ เพื่อแก้ปัญหาสังคมและเป็นวิถีทางเข้าสู่สังคมอุดมคติ แต่ถ้าผู้ปกครองขาดหลักธรรมดังกล่าวนั้นในการปกครองแล้ว สภาพสังคมที่ปกครองนั้นย่อมจะย่ำแย่ลง หลักการครองตน การครองคน และครองสังคมในจกัถวัตติสูตรนั้นได้สอดคล้องกับแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกอย่างโทมัส ฮอบส์ ซึ่งได้เสนอแนวคิดในการสร้างสังคมใหม่ภายใต้กรอบทฤษฎีความเห็นแก่ตัว (selfishness) กล่าวคือ การรักษาสีลธิเสรีภาพของตนเองและมุ่งเน้นความรอบคอบ (prudence) เพื่อเป็นฐานให้มนุษย์ได้ดำรงชีวิตตามสภาพสังคมอย่างไม่ประมาทต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการศึกษาวิจัยเรื่องระบบการปกครองแบบองค์อธิปัตย์ของโทมัส ฮอบส์กับหลักธรรมมาธิปไตยในพระพุทธศาสนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และคณะ. (2548). พระพุทธเจ้าสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นรี ภวาทานันท์. (2538). การเมืองการปกครองในแนวพุทธศาสนา: ศึกษาจากนักคิดและพระไตรปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์). (2535). การศึกษาวิเคราะห์เศรษฐกิจตามแนวพระไตรปิฎก. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุทัย ญาณธโร. (2538). พุทธวิธีแห่งสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสาร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรารคณา นาคพนม. (2527). พื้นฐานการศึกษา. ลำปาง: วิทยาลัยครูลำปาง.
- วิษระ งามจิตรเจริญ. (2552). พุทธศาสนาเถรวาท. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โฟร์วัน พรินท์ติ้ง จำกัด.
- สมภาร พรมทา. (2542). ปรัชญาสังคมและการเมือง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Hobbes, T. (1991). *Leviathan* edited by Michael Oakeshot. New York: Collier Books.